

Visietekst seksualiteit en relatievorming in Terbank - in KHB 5.4.1.1

Onze visie op seksualiteit binnen de populatie van Terbank maakt deel uit van onze algemene visie op personen met een handicap. Personen met een handicap zijn voor ons in de eerste plaats mensen. Het zijn mensen met soms aanzienlijke beperkingen, waarbij we toch de nadruk willen leggen op hun mogelijkheden. Het zijn mensen met dezelfde rechten, dezelfde fundamentele behoeften en verlangens als ieder ander mens. We willen hen met respect benaderen en zo volwaardig mogelijk laten deel uitmaken van de samenleving.

Onze visie op het omgaan met seksualiteit moet dan ook gekaderd worden in deze mens visie. Een persoon met een handicap heeft net als ieder ander recht op seksualiteit en relatievorming. Hij heeft recht om zijn gevoelens op een lichamelijke wijze tot uitdrukking te brengen en op respect voor zijn seksuele identiteit.

Omwille van zijn beperkingen heeft hij recht op en nood aan begeleiding op dit vlak.

Seksuele opvoeding moet een geïntegreerd deel uitmaken van het globale opvoedings- en begeleidingsproces met bijzondere aandacht voor hen, die op dit vlak omwille van hun voorgeschiedenis extra zorg vragen.

Ouders zijn evenwaardige partners in het opvoedingsproces en worden ook bij de seksuele opvoeding van hun kind betrokken.

Begeleiding van de seksuele ontwikkeling en de relatievorming

De seksuele opvoeding is erop gericht de normale seksuele ontwikkeling bij de jongeren te bevorderen en hun seksualiteit te laten beleven op een leeftijdsadequate en maatschappelijk aanvaardbare manier. Hierbij is het belangrijk rekening te houden met de invloed van de mentale handicap op alle leerprocessen. Ook het gegeven dat bij sommige opgenomen kinderen/ jongeren een gestoorde ontwikkeling dreigt omwille van niet- leeftijdsadequate ervaringen of traumatische belevingen moet het pedagogisch eventueel therapeutisch handelen mee bepalen.

Seksuele opvoeding omvat het geven van seksuele voorlichting op een aangepaste manier, het aanleren van vaardigheden zowel op vlak van hygiëne en lichaamsverzorging als van sociale vaardigheden met daarin begrepen het aanleren van weerbaarheid en het stellen van grenzen. Voor de jongere is het aanleren van een respectvolle manier om in relatie te treden en relaties te onderhouden zeer belangrijk.

De begeleiding van seksualiteit en relatievorming is de verantwoordelijkheid van elke begeleider. Het is belangrijk dat ook het onderhoudspersoneel, dat verbonden is aan de leefgroep op de hoogte is van de werking op dit gebied.

Van de begeleiders wordt een basishouding van respect verwacht, waarbij zij zorg dragen voor de gevoelens en de verlangens van de kinderen -jongeren, zorg dragen voor intimiteit, hen gevoelig maken voor hun recht op privacy en het zelf eerbiedigen.

De seksuele opvoeding gebeurt zoveel mogelijk in samenspraak met de ouders.

Seksualiteit en seksuele opvoeding in de leefgroep

Betrokkenheid van ouders

Per leefgroep wordt vastgelegd op welke manier ouders betrokken worden bij de seksuele opvoeding van hun kind. In gesprek met de ouders moet alleszins aan bod komen welke hun verwachtingen en normen zijn in dat verband.

De werking van de leefgroep i.v.m. deze topic wordt aan de ouders voorgelegd om af te spreken hoe met hun kind in dat verband kan gewerkt worden. Bij belangrijke evoluties in de ontwikkeling van hun kind op dit gebied, wordt het gesprek hierover terug opgenomen.

Werken aan seksuele opvoeding

Relationele opvoeding is een belangrijk aspect in het opvoedingsgebeuren. Relaties leggen en onderhouden zijn zeker geen gemakkelijke opgaven voor een groot deel van de populatie van Terbank. Hoe dag dagelijks hieraan in de leefgroep kan gewerkt worden verdient zeker de nodige aandacht.

Het zelf leren stellen van grenzen om aan te geven wat men als prettig ervaart en wat niet is erg belangrijk alsook het wederzijds respect hierin voor mekaar. Vaak zullen leefgroepregels hier een richtinggevende rol moeten spelen; het leefgroepgebeuren zelf zorgt immers reeds voor heel wat grenzen, die eigen zijn aan de situatie. Bovendien noodzaakt het gegeven dat meerdere jongeren reeds negatieve, soms erg traumatische ervaringen op seksueel vlak hebben gehad tot een extra beveiliging. In sociale interacties zijn begrippen als mondigheid en weerbaarheid zeker voor onze populatie belangrijke aan te leren

vaardigheden. Hiervoor kan de leefgroep ook een goed oefenterrein zijn. Het is allicht niet gemakkelijk om bvb het recht op privacy te verzoenen met de nodige controle op hygiëne..

Relaties binnen de leefgroep. Als algemene regel geldt dat intieme seksuele relaties niet mogen in de leefgroep.

Verliefdheden laten zich niet dwingen, maar hiervoor moet dan afgesproken worden op welke manier hier kan uiting aan gegeven worden.

Op welke wijze er in de leefgroep aan seksuele voorlichting gedaan wordt, wordt in het uitgebreide team besproken. De orthopedagoog coördineert en superviseert het verzamelen en het gebruik van de nodige documentatie.

Masturbatie als seksueel gedrag wordt erkend en gerespecteerd. Omwille van het respect voor de persoon zelf en voor de andere bewoners moet het in alle intimiteit kunnen gebeuren.

Bij jongeren, die duidelijk last hebben van seksuele spanningen, kan het nuttig zijn hen te leren tot ontspanning te komen

door het aanleren van masturbatie. De wijze waarop dit gebeurt en wie dit doet, wordt in het uitgebreide team afgesproken. Bij dergelijke gevoelige onderwerpen moeten ouders zeker opnieuw expliciet betrokken worden

Voorlichting en preventie van zwangerschap en seksueel overdraagbare aandoeningen

Voorlichting

Voorlichting gebeurt in afspraak met de ouders

Aangepast aan het verstandelijk niveau en de leeftijd van de cliënt en met de nodige pedagogische hulpmiddelen wordt voorlichting gegeven door de opvoeders. Dit gebeurt zowel occasioneel als op een gesystematiseerde wijze en staat onder supervisie van de orthopedagoog, die het verzamelen van geschikt materiaal coördineert.

Preventie van zwangerschap

Omwille van hun leeftijd en hun problematiek gaan wij ervan uit dat zwangerschap of vaderschap niet wenselijk is zolang deze jongeren in Terbank verblijven.

Bij geslachtsrijpe meisjes wordt met de ouders overlegd of voorbehoedsmiddelen wenselijk zijn. De keuze voor het voorbehoedsmiddel zelf wordt aan de gynecoloog overgelaten. Wel geven wij onze mening over de te verwachten medicatietrouw.

Er wordt aan de jongeren uitgelegd hoe een condoom efficiënt te gebruiken. Efficiënt gebruik betekent wel bescherming tegen seksueel overdraagbare aandoeningen, maar geen absolute bescherming tav zwangerschap.

Het is zeer belangrijk in de mate van het mogelijke met de jongeren te praten over verantwoord ouderschap. Over sterilisatie wordt met betrokkene en zijn / haar ouders gesproken indien ouderschap ook in de toekomst definitief uitgesloten wordt en contraceptie problemen stelt op vlak van acceptatie, op praktisch vlak of op medische basis. De jongere wordt in dit proces zoveel mogelijk betrokken. Indien tot sterilisatie wordt overgegaan, gebeurt dit in overleg met de dienst voor menselijke erfelijkheid.

Er wordt veel zorg besteed aan het voorbereiden van de jongere: informatie over de ingreep zelf kan eventueel door de medische dienst gebeuren, maar de grootste opdracht naar de jongere toe ligt -naast de ouders- bij de opvoeders. Maatschappelijk werkers hebben hier een zeer belangrijke functie tav de ouders.

Preventie van Seksueel Overdraagbare Aandoeningen

Jongeren worden ingelicht over de risico's van onveilig vrijen.

Het condoomgebruik wordt aangeleerd bij die jongeren waar gebruik ervan wellicht op een bepaald ogenblik wenselijk zal zijn. Het aankopen van een condoom is hierbij een niet te onderschatten moeilijkheid, die moet overwonnen kunnen worden.

De eerste tekenen van een mogelijke geslachtsziekte worden aan de jongeren uitgelegd.

Bij risicogedrag worden de jongeren voor medisch onderzoek naar de huisarts verwezen. Deze volgt hen op met een onderzoek om de 6 maanden en doet de noodzakelijke onderzoeken. Een griepale toestand bij deze jongeren moet steeds aan de huisarts van de instelling gemeld worden, dit zou het begin kunnen zijn van een ernstiger aandoening.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik

Bij het opvangen van signalen van seksueel misbruik binnen de instelling, wordt de kinderpsychiater steeds op de hoogte gesteld. Geheimhouding kan dus niet beloofd worden. In overleg wordt dan samen naar de meest geschikte aanpak gestreefd.

Indien seksueel misbruik in de gezinskontekst voorkomt, wordt eveneens met de kinderpsychiater overlegd op welke wijze hier best mee omgegaan wordt en of bvb het vertrouwensartsencentrum al of niet wordt ingeschakeld en/of juridische stappen wenselijk zijn.

Als basis voor het werken rond deze problematiek wordt een tekst gebruikt, die door het MPI Ave Regina tgv een studiedag over dit onderwerp voorgesteld werd (zie bijlage).

Bij het vermoeden van seksueel misbruik door een personeelslid of door een andere volwassene, die eventueel tijdelijk kinderen begeleidt (vrijwilligers, op kampen,...) moet een lid van het Directieteam onmiddellijk ingelicht worden; dit kan rechtstreeks of via OP/ OG. Indien het vermoeden als dusdanig bevestigd wordt, wordt de Raad van Beheer ingelicht. Deze beslist over de te ondernemen juridische stappen.

De seksuele ontwikkeling van 0 tot 18 jaar.

Janssens Dominique

Kind en seksualiteit: ideeën die er leven:

Kinderen zijn onschuldige zieltjes die zich niet inlaten met seksualiteit. Er wordt wel eens vergeten dat kinderen, voor ze als volwassenen aan een gezond seksleven toe zijn, een hele ontwikkeling doormaken om zover te komen.

Kinderprostitutie, incest en pedofilie krijgen zoveel publieke aandacht dat de positieve elementen van seksualiteit bij kinderen op de achtergrond komen.

vb.: Het verkennen van het eigen lichaam en ermee omgaan. omgaan met gevoelens, relaties aangaan, ...

Seksualiteit is een ruim begrip en hoort ook tot het kinderleven. Kinderen maken geen onderscheid tussen wel of niet seksueel gedrag zoals de volwassenen dat doen. Zij verkennen hun wereld vanuit een gezonde nieuwsgierigheid.

In de praktijk is seksualiteit bij gehandicapten nog dikwijls een taboe. Er staat geschreven dat ook gehandicapten recht hebben op seksuele voorlichting, seksualiteitsbeleving en relaties maar in de praktijk is het niet altijd zo evident.

In deze lezing wordt de normale seksuele ontwikkeling geschetst, het is niet mogelijk om te praten vanuit het gehandicapte kind, omdat de handicaps oneindig kunnen verschillen van kind tot kind.

Laten we dan vertrekken van de normale ontwikkeling en trachten om elk individueel kind hierbinnen te situeren met zijn specifieke eigenheid en de behoeften daaraan gekoppeld.

Stadia binnen de seksuele ontwikkeling:

Baby (0 tot 1 jaar) : genieten van knuffels en strelingen.

Een baby geniet vooral van het lieflijk contact (lichaamscontact via de huid). geknuffeld en gestreeld worden. De mond is ook een gevoelige zone, het zuigen geeft genot (orale lustbevrediging) en via de mond leert een baby veel ontdekken, alles in de mond steken is plezierig.

Het aanraken en grijpen van dingen vb.: met eigen handen of voeten spelen, en daarbij kan ook het piemeltje toevallig vastgegrepen worden. (Sommige volwassenen zijn geneigd dit vanuit de volwassen seksualiteitsbeleving te interpreteren, terwijl het bij een baby gaat om het grijpen naar dingen).

GENIETEN VAN KNUFFELS EN STRELINGEN.

Peuter (1 tot 3 jaar)

Een peuter leert veel door te voelen en de dingen aan te raken, waaronder ook het eigen lichaam en de eigen geslachtsdelen.

In de periode van de zindelijkheidstraining krijgen de geslachtsdelen veel aandacht. Het kind leert dat het controle kan verwerven over het eigen lichaam door de ontlasting op te houden of te laten lopen.

Het kind krijgt ook een eerste besef van het verschil tussen een jongen en een meisje. Een jongen heeft een plessertje en een meisje een spleetje (niet zeggen: een meisje heeft dat niet. Een meisje heeft iets anders).

**HET KIND LEERT DAT HET AAN ZIJN/HAAR LICHAAM PLEZIER KAN BELEVEN DOOR DE STRELINGEN, KNUFFELS, ZOENEN.
HET VERWERFT EEN EERSTE SEKSE-IDENTITEIT.**

Kleuter (3 tot 6 jaar)

Een kleuter leert al goed praten en begint vragen te stellen over bijvoorbeeld de geboorte en ontdekt het woorden in verband met het lichaam en seks.

Kleuters zijn erg nieuwsgierig naar hun eigen lichaam en gaan het verder verkennen (vb.: zichzelf schminken, voor de spiegel paraderen). Ze leren ook dat het aanraken van de geslachtsdelen aangename gevoelens teweegbrengt. Ze bevredigen zichzelf maar kunnen nog geen orgasme krijgen (de hersenen zijn daarvoor nog onvoldoende ontwikkeld).

De nieuwsgierigheid breidt zich ook uit naar anderen, waarmee ze bijvoorbeeld doktertje of vadertje en moedertje spelen. Ook naar volwassen toe groeit de nieuwsgierigheid, (aan de billen of borsten van vrouwen voelen).

Een meisje wordt later mama en een jongen papa, dat kunnen we niet kiezen (besef rond ± 5 jaar). Kleuters beginnen nu toch wel te ervaren dat er iets mystieks hangt rond al dat bloot.

Rond de leeftijd van 5-6 jaar gaat de kleuter dwepen met de ander van het andere geslacht. De rol van de vader wordt belangrijk (oedipuscomplex).

IN DE KLEUTERJAREN ONTDEKT HET KIND DE TAAL IN VERBAND MET HET LICHAAM, SEKS EN GEVOELENS.

Lagere schoolleeftijd (6 tot 12 jaar)

Op deze leeftijd worden de leeftijdsgenoten erg belangrijk. Ze zoeken vooral contact met andere kinderen van hetzelfde geslacht om onder andere samen te oefenen wat het betekent om jongen of meisje te zijn. vb.: de meisjes trekken meer met elkaar op in kleinere groepjes en vertellen elkaar hartsgeheimen, ze fezelen met elkaar, gaan intiemer met elkaar om. De jongens zoeken elkaar op in grotere groepen die draaien rond gemeenschappelijke activiteiten. Contacten met het andere geslacht staan in functie van activiteiten en hebben maar weinig met verliefdheid te maken.

Het inlevingsvermogen in de gevoelens van anderen begint nu te groeien. Zij kunnen nu meer en meer afstand doen van hun eigen behoeften.

Het lagere school kind krijgt meer controle over de eigen gevoelens en kan ze dan ook beter beheersen. Daardoor lijkt het minder spontaan. Vb.: "Wat heb je gedaan op school?" "Van alles"!

Seksuele spelletjes komen vaak voor, vaak uit nieuwsgierigheid. Ze worden meestal vlug vergeten.

Jongeren van deze leeftijd zijn dubbel; van de ene kant zijn ze geïnteresseerd, aan de andere kant hebben ze ook een afkeer van seksualiteit.

Op het einde van de lagere school kunnen bij een aantal jongeren de eerste gevoelens van homoseksualiteit ontstaan. Namelijk het gevoel van anders te zijn.

LEREN OMGAAN MET GEVOELENS

SEKSUELE NIEUWSGIERIGHEID

Puberteit (12 tot 18 jaar)

Het lichaam verandert drastisch; de groeiversnelling (slungelig) en nadien de geslachtsrijping (menstruatie, zaadlozing, borstontwikkeling, baard in de keel,) brengen de jongere erg in de war. Meisjes hebben in deze ontwikkeling gemiddeld 2 jaar voorsprong op jongens.

Op deze leeftijd worden de jongeren geconfronteerd met een hoop verwarde gevoelens (angst, onzekerheid, "Ben ik wel normaal", ...). Ze zijn dan geneigd zich af te sluiten (deur op slot, niet willen praten, dagboek bijhouden, ...). Ze maken een turbulente periode door, waardoor het erg moeilijk is voor de omgeving om ermee om te gaan.

Masturbatie en zelfbevrediging komt meer en meer voor. Het is een manier om de eigen gevoelige lichaamsplekken te verkennen om zich voor te bereiden op latere seksuele relaties.

Bij de groep van 16 jarigen zullen alle jongens regelmatig masturberen, tegenover slechts 66% van de meisjes. Wanneer dit niet in de privé-sfeer gebeurt, dan heeft dit te maken met een beperkte gewetensontwikkeling.

Geleidelijk aan worden er vanuit de gescheiden groepen koppeltjes gevormd. Het flirten begint en ze doen nieuwe ervaringen op (jongens kunnen nogal eens stoer doen, meisjes dagen soms uit). Voor laatbloeiers is dit moeilijk omdat zij alleen achter blijven.

In deze periode is het belangrijk dat de jongeren zich, met hun seksuele behoeften en verlangens, leren richten naar anderen toe, en niet op hun eigen lichaam gericht blijven.

Op 15 jarige leeftijd hebben slechts 20% van de jongeren een vast vriend. Door de wisselende relaties leren ze verschillende eigenschappen en gevoelens appreciëren bij anderen en ontdekken ze wat ze zelf belangrijk vinden in een relatie. op 18 jarige leeftijd heeft 70% een vaste vriend. De liefdesrelatie kan dus soms al echt 'serieus', zijn, maar vaak wordt ze nog uitgemaakt, met alle drama's van dien.

Hoe ouder men wordt, hoe meer men seksuele omgang heeft met de partner. De eerste seksuele contacten zijn niet altijd rozengeur en maneschijn. Men voelt zich soms erg onzeker.

Op 18 jarige leeftijd hebben 60% reeds geslachtsgemeenschap gehad.

Een aantal jongeren kent een homoseksuele fase (rond 16-17 jaar).

Ze spiegelen zich aan mensen van hetzelfde geslacht (die stap is gemakkelijker te nemen dan de stap naar iemand van het andere geslacht) en sluiten een intieme vriendschap.

GOED LEREN VOELEN IN EEN VERANDEREND LICHAAM (jongeren willen respect voor hun gevoelens en privacy)

ONTWIKKELEN VAN EEN SEKSUELE IDENTITEIT

UITBOUW VAN (VAST) RELATIES

NOOT: Jongens en meisjes hebben doorgaans een andere kijk op, en beleving van seksualiteit.

vb. wat betreft lichaamsbeleving zijn de jongens meer gericht op actie en de meisjes meer op het zoeken naar warmte en koestering (het relationele aspect). Waardoor je bij jongens soms het onbegrip hoort uiten: "Wat willen ze nu? Ze komen hier rond hangen, en als je iets doet, dan is het niet goed".

Vragen die we ons zelf moeten stellen rond de seksuele ontwikkeling bekeken vanuit de verschillende leeftijdsgroepen.

Baby en peuter.

In welke mate gun je het kind een lustvolle opvoeding?

Kleuters.

Geef je het kind eerlijke antwoorden op zijn waarom vragen?

Begin je zelf dingen te vertellen?

Hoe ga je om met seksuele spelletjes en zelfbevrediging?

Hoe ga je om met een kind dat de hele tijd met één opvoed(st)er floddert?

Lagere school

Hoe ga je om met seksuele spelletjes?

Hoe reageer je op schunnige moppen?

Hoe reageer je op knuffels, de behoefte om te genieten van lichamelijke nabijheid?

Pubers

Krijgt een jongere experimenteerruimte?

Hoe reageer je op geslotenheid en behoefte aan privacy

Geef je seksuele voorlichting?

Hoe reageer je als je niet akkoord bent met het soort vriendje?

Wat doe je als de jongere meer vrijheden neemt dan het krijgt?

Welke voorlichting is relevant in de respectievelijke ontwikkelingsfasen.

Peuters:

Het verschil doen ontdekken tussen jongens en meisjes.

Kleuters:

Woorden aanleren voor het lichaam en de gevoelens.

Lagere school:

Informatie geven over het lichaam, ook het inwendige verschil tussen man en vrouw.

10-14 jaar:

Informatie over het lichaam, hygiëne (ook de intieme hygiëne).

Taal aanleren rond seksualiteit.

Kontakten leggen (hoe maak je iemand duidelijk dat je iemand graag hebt)?

14-16 jaar:

Informatie geven over medische vragen (vb. antibiotica, aids, ...)

De relatie met de ouders bespreekbaar maken.

Ingaan op normatieve vragen zoals: "Hoe oud moet je zijn om te vrijen?"

Ingaan op persoonlijke vragen zoals: "Hoe was het als jij de eerste keer met iemand naar bed ging?"

De discussie aan gaan met het andere geslacht.

Praten over verliefdheid (want dit kan soms heel dramatische vormen aannemen).

Masturbatie/homoseksualiteit.

16-18 jaar:

Nieuwsgierigheid naar de ideeën en het gedrag van de andere sekse.

Zoeken naar waarden/normen.

Anticonceptie (het is gebleken dat de zomervakantie tussen het 4e en het 5e jaar middelbaar bij de meeste jongeren een erg actieve periode is op seksueel vlak).

Leren omgaan met conflicten.

Leren opkomen voor jezelf.

Het verschil in seksuele beleving tussen man en vrouw.

Pedagogische houdingen.

Seksuele omgang is voor een groot deel aangeleerd. Het is een leerproces waar je liefst zo vroeg mogelijk mee begint en dat continu doorloopt. Seksuele opvoeding is een verhit thema, het is een discussiepunt. Welke houding je hier tegenover aanneemt is afhankelijk van je eigen opvoedingserfenis in combinatie met je eigen seksuele ervaringen.

Stop (onderdrukkende houding).

Dit is de straffende, verbiedende houding, elke seksuele uiting wordt bestraft. Men hanteert zeer strakke grenzen en normen. Het kind leert dat alles wat met seks en de gevoelens daar rond te maken heeft slecht en vies is.

Het spontane in het gedrag valt weg en het seksuele gedrag wordt iets geniepig. want de nieuwsgierigheid en de gevoelens van het kind kun je niet onderdrukken. Er ontwikkelen zich bijgevolg schuldgevoelens bij het kind en later ook bij het volwassen zijn. Deze negatieve ervaringen in de kindertijd maken dat seksualiteit een erg beladen onderwerp wordt in de puberteit en het de vorming van gezonde seksuele en gevoelsrelaties in de weg staat.

Vrij (extreem toegeeflijke houding).

Alles kan en alles mag! Wensen, verlangens en behoeften moeten zoveel als mogelijk bevredigd worden. Het kind moet zoveel mogelijk experimenteerterruimte krijgen. Het voordeel van deze houding is dat seksualiteit iets gewoons is voor het kind en de seksuele gevoelens niet onderdrukt worden. Het nadeel is echter dat het kind zich niet leert te houden aan de regels en normen van de samenleving. Het leert geen rekening te houden met de gevoelens van anderen.

Dit houdt in dat je zoveel mogelijk experimenteerterruimte geeft aan het kind en maar af en toe tussenkomt.

Het is een open, kindvriendelijke houding. Het is een houding waarbij opvoed(st)ers erkennen dat ze seksuele gevoelens hebben en ze het kind helpen om hun lichamelijke te leren begrijpen en benoemen en ermee om te gaan.

Er worden geen taboes en schaamtegevoel aangekweekt. De opvoedingsfeer geeft veiligheid en vertrouwen en kadert in openheid. De boodschap is "Genieten mag!"

MAAR er moeten ook regels en normen zijn. nl.: Je kan niet gelijk wat, wanneer en met wie doen.

Bijvoorbeeld:

we moeten rekening houden met anderen, met wat zij denken, voelen en willen.

het is belangrijk het inlevingsvermogen te ontwikkelen, nl.: ik heb dat ook niet graag, dus, ...

Dus de vrijheid is niet onbepert. Het ene kind heeft meer Normen nodig dan het andere en dit is ook verschillend naargelang het ontwikkelingsstadium.

Seksualiteit hoort erbij en moet geïntegreerd worden in het geheel. Het kind heeft daarbij veel ondersteuning en begeleiding nodig van volwassenen. Laten we deze behoeften eens per leeftijdsgroep overlopen:

Peuters en kleuters.

Aanraken van geslachtsdelen: hoe meer je dit verbiedt, hoe meer ze het gaan doen.

Juiste woorden leren gebruiken is belangrijk. Het kind is daarnaar op zoek en het is essentieel het deze aan te leren. Het taalgebruik zal verschillen naargelang de cultuur.

Kinderen willen alles weten en het is belangrijk ze de informatie te geven die ze vragen. Anders reageren ze gefrustreerd en gaan ze de antwoorden elders zoeken.

Wanneer men reageert met een te grote toegeeflijkheid dan blijven de kinderen vasthangen in de genotsfeer, vb.: seksuele spelletjes.

* Algemene tips.

Neem vragen au-sérieux en geef eerlijke antwoorden en speel de bal zelf even terug met de vraag "Wat denk je zelf". zo krijg je een idee over de fantasie waar het kind in leeft.

Veel herhaling is nodig (kinderen willen het telkens opnieuw horen), maar geef niet teveel informatie ineens.

Verbiedt niet te veel, laat ook wat achterpoortjes open.

Leren om elkaars grenzen te respecteren en respect voor elkaars privacy te hebben.

vb.: Je komt niet binnen in de slaapkamer van de ouders als de deur toe is, enkel als ze open is.

De gewetensontwikkeling.

Het geweten is de innerlijke rem, het besef van wat kan en wat niet.

Voor jongens is het belangrijk dat ze in de groep aanzien verwerven.

Ze hebben de behoefte om zich tegenover elkaar te bewijzen, dikwijls vanuit de angst om alleen te vallen of afgewezen te worden.

Daarbij zijn ze niet altijd bezig met het feit dat wat ze doen goed of slecht is. Het is ook niet zo gemakkelijk om tegenover elkaar duidelijk te maken "Ik wil dit niet of ik ben er nog niet aan toe".

Voor mentaal gehandicapten is het nog veel moeilijker om:
voor zichzelf grenzen te stellen;

naar anderen toe duidelijk te maken waar je innerlijke rem ligt;
je grenzen te laten respecteren.

Eerst worden de grenzen van buitenaf opgelegd door de omgeving, later moeten ze verinnerlijkt worden en spreekt men van gewetensontwikkeling. Verstandelijke ontwikkeling heeft veel te maken met gewetensontwikkeling, waarin we veel verschillende niveaus kunnen onderscheiden. Sommige mentaal gehandicapten komen er nooit toe om een innerlijke rem te ontwikkelen.

Bekijken we nu de gewetensontwikkeling op de verschillende leeftijdsniveaus:

Peuters:

De ouders zijn het geweten.

De regels moeten altijd opnieuw herhaald worden, maar je kan al wel bouwstenen aanbrengen.

Je moet ze voortdurend in het oog houden (je kan ze niet alleen laten).

Doordat kleuters weinig zelfbeheersing hebben doen ze wat ze graag doen. Hun eigen verlangens opzij zetten kunnen ze nog niet. Dus ze doen het telkens opnieuw.

Kleuters:

De eigen stem is nog niet sterk genoeg, maar ze zijn erg gevoelig voor de goedkeuring van de ouders. De kleuter zal zijn gedrag aanpassen om in de ogen van mama en papa braaf te zijn. Positieve feedback is dus erg belangrijk.

Zelfbeheersing begint te groeien, maar is toch nog moeilijk. Als moeder het niet gezien heeft dan is het in orde. Een kleuter weet dat hij iets verkeerd gedaan heeft maar bij het betrappen tracht hij de schuld af te schuiven. vb.: "Poes heeft de koekjes gepakt". Het is heel moeilijk om ze dan te verplichten om de waarheid te zeggen, want ze weten niet hoe ze anders moeten reageren. Het is geen echt liegen, maar eerder een zich redden uit de situatie. Het is dus beter om er op een rustig moment nog eens over te praten.

Vanaf ongeveer 4 jaar ontstaat er "innerlijke rem":

Vooraf het resultaat telt, de intentie telt nog niet.

Je stelt ze de volgende situatie voor:

* Jan helpt moeder bij de afwas en laat per ongeluk 7 tassen vallen.

* Piet tracht stiekem snoepjes te pakken uit de kast en laat daarbij 1 tas vallen.

Bij de vraag wie het meest in fout is, zullen zij zeggen dat dit Jan is omdat hij de meeste borden stuk maakte.

Regels worden letterlijk genomen, en niet ingeschat naargelang de situatie.

"Liegen" is de schuld van zich afschuiven, een wanhopige poging om er onderuit te geraken.

REGELS VRIENDELIJK MAAR BESLIST HERHALEN

OVERTREDINGEN BESTRAFFEN

VOORKOMEN VAN OVERTREDINGEN OM TOCH REGELMATIG POSITIEVE FEEDBACK TE KUNNEN GEVEN.

Lagere schoolleeftijd.

Het geweten begint vorm te krijgen, de regels komen meer van binnenuit.

Het worden "moralisten", voor iedereen moet dezelfde regel tellen. Zij zijn bezig om de regels te verinnerlijken en doen dat op een heel strakke manier.

GEEF TOELICHTING BIJ VERBODEN.

WEES CONSEQUENT

VERSTERK ZELFBEHEERSEING (positief aanmoedigen) BEPERK SCHULDGEVOEL (wanneer er iets fout gegaan is er niet over blijven doorbomen).

Puberteit.

De regels van de ouders zijn verinnerlijkt, maar ze worden kritisch naar die regels toe en ze gaan regels voor zichzelf opstellen en eigen beslissingen nemen. Je hebt er niet meer zoveel over te zeggen als ouder of opvoed (st) er. Ze passen het waarden- en normensysteem drastisch aan naar hun eigen ideeën.

Hoe ouder ze worden hoe meer ze geconfronteerd worden met verschillende soorten regels en waardesystemen.

Het is dan voor hen dikwijls moeilijk en verwarrend om er voor zichzelf de waarden uit te halen die ze belangrijk vinden. Zeker wanneer de verschillen met het gekende waardesysteem groot zijn.

De verschillende niveaus van gewetensontwikkeling veronderstellen ook bepaalde mogelijkheden op het vlak van verstandelijke ontwikkeling. Maar het is niet altijd zo dat een verstandig iemand ook een goede gewetensontwikkeling heeft.

Soms blijven jongeren steken op het niveau van een kleuter en vertonen ze weinig innerlijke rem en blijven ze vb.: seksuele daden openlijk stellen. Bij vele van de mentaal gehandicapte kinderen bereik je niet het eindstadium van de gewetensontwikkeling en is het belangrijk hen een zekere weerbaarheid aan te leren. We moeten ook steeds de regels heel duidelijk stellen en ons afvragen of ze wel concreet genoeg zijn.

Heverlee, 26 april 1994.

